

ԷԼԵՆ ԱՐԹՈՒՐԻ
ՅՈԼՉՅԱՆ

Երաժշտագետ,
Երևանի Կոմիտասի անվան պետական
կոնսերվատորիայի 1-ին կուրսի ուսանող

Ինքնաիրիպ տաղանդի ու բարձր ինտելեկտի տեր Ղազարոս Սարյանի կյանքի ուղին հետաքրքիր է և հագեցած: Նրա գեղարվեստական անհատականությունը շնամարտունի տեղի է ունեցել տարբեր շրջաններում: Ինչպես իր հայրը՝ Մարտիրոս Սեզեյի Սարյանը

խարհն իր ամբողջական դրսևորումը գտավ նրա սիմֆոնիկ գործերում: Միմֆոնիկ նվագախումբը, մրաօձեյակերպի ուրույն կողմերից մեկը լինելով, գերծ է գունային գերհագեցվածությունից, որը կարող է խախտել խոհական և հուզական ամբողջությունը:

Ժամանակի նկատմամբ զգայուն արվեստագետի սրեղծագործական գործունեության համար գեղագիտական որոնումները բնական են: Ժամանակի խորացած ընկալմամբ են թելադրված կոմպոզիտորի վերջին շրջանի գործերը, որոնց թվում չուքակի և նվագախմբի Կոնցերտը, Միմֆոնիկս (1980 թ.), լարային Կվարտետը (1987 թ.):

Նա շրջապատում մեծապես գնահատված, սիրված և հարգված անհատ էր: Դրա վառ ապացույցը մի շարք կոմպոզիտորների սրեղծագործական նվիրումներն են Ղ. Մ. Սարյանին: Տիգրան Ման-

Երեք նվիրում Ղազարոս Սարյանին

նույնպես ծնվել է Դոնի-Ռոստովում: Ապագա երաժշտի մանկության և պատրանկության տարիներն անցել են XX դարի մեծ արվեստագետներից մեկի՝ Մ. Ս. Սարյանի ընտանիքի՝ բազմակողմանի հետաքրքրություններին նպաստող հագեցած մթնոլորտում:

Հարկապես մայրիկի՝ բանիմաց երաժշտասեր Լուսիկ Սարյան-Աղայանի և քեռու՝ երաժշտագետ Մուշեղ Աղայանի ազդեցության շնորհիվ, դաշնամուրի դասերին (Ե. Ա. Խոսրովյան) հետևեցին պարապմունքները (1934-1938) Մ. Վ. Բարխուդարյանի և Վ. Գ. Տալյանի սրեղծագործական դասարաններում: Թեև կարճատև, բայց օգտակար էր ուսումը Մոսկվայի Գնեսինների անվ. երաժշտական ուսումնարանում՝ Վ. Յա. Շերախինի ղեկավարած սրեղծագործական դասարանում: Հարկապես այստեղ դրվեց նրա տեսական լուրջ գիտելիքների հիմքը:

Պատերազմի ավարտից հետո Ղ. Մ. Սարյանին բախտ է վիճակվել Մոսկվայի կոնսերվատորիայում (1945-1950) ուսանել Դ. Բ. Կաբալևսկու, Դ. Դ. Շոտակովիչի և Ա. Ն. Ալեքսանդրովի ղեկավարած սրեղծագործական դասարաններում:

Մ. Ս. Սարյանի արվեստանոցում առանցքային նշանակություն ունեցող գույնը, որպես իրականության արտացոլման խորացած արտահայտություն, ժառանգեց և Ղ. Մ. Սարյանը: Երաժշտության մեջ Սարյանի սրեղծած գունային աշխարհը մարդու բարոյական գեղեցկության և բնության ներքին խոր կապի արտահայտությունն է:

Հայկական ժողովրդական երաժշտության կենդանի հնչողության մեջ կոմպոզիտորը նկատեց իր խառնվածքին, իր գեղարվեստական հոգեբանությանը մոտ հնչյունային փրամաբանություն, մեղեդային ոլորտ: Ղ. Սարյանի երաժշտության գունաշ-

տության, Ռուբեն Ալթունյան, Ռուբեն Սարգսյան, Վարդան Աճեմյան, Սյրեպիան Լուսիկյան, Աշոտ Ղազարյան, Սյրեպիան Ռոստովյան և նրանց կողքին նորանոր երիտասարդ սրեղծագործողներ, որոնց բնական օժտվածության զարգացմանն ու ինքնահասարակմանը մեծապես նպաստեց սրեղծագործական դասարանի ղեկավար Ղ. Մ. Սարյանը: Խելացի, բանիմաց խորհրդատու նպաստեց նրանց անհատականության կազմավորմանը, համարձակ մրահագումների իրականացմանը և մասնագիտական հասունացմանը: Ղ. Մ. Սարյանին չոնված նվիրումներում կարելի է տեսնել թե՛ նրա սաների, թե՛ նրա համագործակիցների սրեղծագործական հղումները: Առանձնացնելով դրանցից երեքը՝ Էդգար Հովհաննիսյանի 3-րդ Պրելյուդը (1960 թ.), Տիգրան Մանուրյանի դաշնամուրի Սոնատը (1967 թ.) և Վարդան Աճեմյանի 1-ին Կվարտետը (1998 թ.), նպատակ ենք ունեցել հետևել այս երեք ինքնաիրիպ և հեղինակավոր կոմպոզիտորների լեզվական մրաօձողության առանձնահատկություններին:

Է. Ս. Հովհաննիսյանը սրեղծագործական ապարեզ մուտք գործեց 50-ականների սկզբին: Նա վաղ տարիքից ըմբռնեց ազգային երաժշտության առաջադիմական մղումներն ու առկա խնդիրները և նվիրվեց դրանց լուծմանը: Կոմպոզիտորի գեղարվեստական ըմբռնումներին խորթ են հուզական ոլորտի արտաքինապես բուռն, ծայրահեղ «աղաղակող» դրսևորումները: Ղ. Սարյանին չոնած դաշնամուրի 3-րդ Պրելյուդում նկատելի է ասվածի իրական ապացույցը: Նրա սրեղծած կերպարի նկարագրում գերիշխում են խորությունը, ինքնամոտիությունը, գոյավիճակը և հուզական ծայրահեղ զայրվածությունը: Պրելյուդում կոմպոզիտորը խուսափում է շռայլ արտահայտամիջոցներից, հուզական

ՆՎԻՐՈՒՄՆԵՐ - ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՅՈՒՆ

Երաժշտական ՀԱՅԱՍՏԱՆ 4(39)2010

ոլորտը ազնիվ է և նրբազգաց: Հեղինակն այսպես օգտագործել է ժողովրդական մեղեդի, որը հարուստ է բազմաշայնության միջոցների հմուտ և հնարամիտ օգտագործմամբ: Է. Ս. Հովհաննիսյանն այսպես կրկին հավաստում է ազգային ուղղվածությանը, որին անդամակցել է մնացել իր սրբազան գործակալի ամբողջ գործունեության ընթացքում:

60-ականների սկզբին ինքնաստիճանով որպես հայկական կոմպոզիտորական դպրոցի երիտասարդ սերնդի վառ օժիված, ակտիվ դրսևորումներով ապրող երաժիշտ՝ Ս. Մանուրյանն իր գործունեության ընթացքում նվիրական աշխատանքով քաջահայրեց իր սրբազան գործակալի ունակությունները: Ուսանելով Ղ. Սարյանի դեկավարած սրբազան գործակալի դասարանում՝ նա յուրացրեց իր դեկավարի ուսանելի խորհուրդները, որոնք նպաստեցին նրա անհատականության զարգացմանը: Մեծ հարգանքի, պարկառուների և սիրո առկայությամբ է պարճառաբանվում թե ինչ զգացումներով և ապրումներով է Ս. Մանուրյանը սրբազան գործակալի նվիրում կատարել իր ուսուցչին: Ղ. Սարյանին չունած դաշնամուրի Սոնատում Ս. Մանուրյանի համար ինքնանպատակ չի դարձել նորագույն արտահայտչամիջոցների կիրառումը: Դրանք նա եկտրակել է որոշակի մրահողացմանն ու սեփական գրեյտոնին՝ ունկնդրի ուշադրությունը կենտրոնացնելով ինտելեկտուալ-հոգեբանական ոլորտին: Ազգային անմնացորդ հավաստումներով հանդերձ կոմպոզիտորը այսպես խուսափել է ժողովրդական թեմաների օգտագործումից: Նոր արտահայտչամիջոցների յուրացման ճանապարհին Ս. Մանուրյանն այս Սոնատում օգտագործել է սերիալ տեխնիկա: Այսպես արտահայտչամիջոցներն առավել քան ցայտուն են: Դրանք նպաստում են փոթորկալի զգացումների, ինքնամոտի մրքերի, հոգեբանական խորը զգացումների և յուրօրինակ երաժշտական հուզական մթնոլորտի արտահայտմանը:

Ղազարոս Սարյանին է նվիրված նաև նրա սան Վարդան Աճեմյանի 1-ին լարային Կվարտետը, որը ի փարքերություն նախորդ երկու սրբազան գործության՝ չունված է նրա հիշատակին: Աճեմյանն այն գրել է իր ուսուցչի մահից չորս ամիս անց՝ 1998 թ.

Օգոստոսի 24-ին: Այս սրբազան գործությունն արտահայտում է ցավի և կորստի խոր զգացումներ, որոնք հենում են բնական և ճմարտացի: Այն առանձին կարծես մեկը մյուսից ծնվող թեմատիկ կառույցներից կազմված սրբազան գործություն է: Դրանցից յուրաքանչյուրն ունի իր արտահայտչական կորիզը: Մի դեպքում իրոնապրիզներն են, մյուս դեպքում՝ «լացող» ինտրոնացիաները, մեկ այլ դեպքում՝ շարժումը 3/8-ներով կամ հասպաղումներով: Ակորդներից հեքո մոտիվային շարժման կառույցները նույնպես իրենց մեջ հուզական արտահայտչականության խնդիրներ են ընդգրկում: Կվարտետը մեկ մասանի է, բայց ունի ներքին եռամասնություն: Այդ մասերը հաջորդում են միմյանց հակադրման սկզբունքով: Դա դրսևորվում է տեմպի, չափի, տոնայնական կայունության փոփոխությամբ, ինչպես նաև ֆակտուրայի և կիրառվող արտահայտչամիջոցների հուզական արտահայտչականություն սրբազան գործակալի ներքին խոր մղումով:

Այս երեք անվանի կոմպոզիտորների նվիրումները ապացույցն են այն հարգանքի և մեծագույն սիրո, որին արժանացել է Ղ. Մ. Սարյանը: Երեք փարքեր չեռագիր, գրեյտոն, երաժշտական ինքնարիպ մրածոդություն, որոնք խոսում են փարքեր կողմերից և իրենց նվիրումն են ուղղում միևնույն անհատին: Երեք մեկնաբանություն, երեք հոգեվիճակ, երեք փարքեր զգացական դաշտ, որոնցից յուրաքանչյուրն էլ անկեղծ է և ճմարտիտ:

Ղ. Սարյանը հայկական երաժշտության պարմության մեջ մրավ որպես ինքնարիպ տաղանդի տեր նրբազգաց արվեստագետ, իր ժամանակի առաջադեմ միտումներն ու խնդիրներն արժարժած գործիչ: Սրբազան գործակալն կյանքի առաջին իսկ քայլերից նա գրավեց երաժշտական հասարակության ուշադրությունը և ամեն մի նոր գործով ինքնաստիճանով, որպես ուրույն անհատականություն ունեցող արվեստագետ: Ղ. Սարյանի գործունեության փարքեր ոլորտները ծառայել են հայ երաժշտության առաջընթացին: Դա պայմանավորված է սրբազան գործակալի սկզբունքների ազնվությամբ, ազգային ժառանգելու, մշտապես կատարելագործելու խոր չգրումներով:

Երաժշտական ՀԱՅԱՍՏԱՆ 4(39)2010

Резюме

Описательно-аналитическая статья студентки 1-го курса музыковедческого отделения ЕГК под названием “Три приношения Лазарю Сарьяну” - обращение к произведениям трех авторов: “Прелюдия” N 3 Э. С. Оганесяна (1960 г.) и учеников Лазаря Мартиросовича - “Фортепианная соната” Т. Е. Мансуряна и “Квартет” N 1 В. А. Аджемяна. Это знак уважения и любви, выраженный в сочинениях разными почерками, своеобразным мышлением и музыкальными стилями письма. В. А. Аджемяном сочинение написано после смерти любимого учителя, 4 месяца спустя.

Summary

Descriptive - analytical article of a student of 1st course of Musicological department of YSC called “Three offerings to Lazar Saryan” - an appeal to the works of three authors: “Prelude” N 3 E. S. Hovhhanisyan (1960), and students of Lazar Martirosovich - “Piano Sonata” of T. E. Mansuryan and” Quartet “N 1 of V. A. Adzhemyan. It is a sign of respect and love, expressed in the writings of different hands, a kind of musical thinking and writing style. Essay written by V. A. Adzhemyan after the death of his favorite teacher, 4 months later.